

CS

CS

CS

KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ

V Bruselu dne 28.10.2009
KOM(2009)591 v konečném znění

**SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU
HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ**

Lepší fungování potravinového řetězce v Evropě

{SEK(2009) 1445}
{SEK(2009) 1446}
{SEK(2009) 1447}
{SEK(2009) 1448}
{SEK(2009) 1449}
{SEK(2009) 1450}

SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ

Lepší fungování potravinového řetězce v Evropě

1. ÚVOD

V posledních letech ceny v rámci potravinového řetězce značně kolísaly. Od poloviny roku 2007 do poloviny roku 2008 ceny zemědělských komodit prudce vzrostly, což vedlo ke zvýšení spotřebitelských cen potravin a celkovým vyšším úrovním inflace. Od té doby ceny mnoha komodit klesly na úroveň srovnatelné s úrovněmi dosahovanými před zvyšováním cen nebo dokonce na úroveň nižší. Spotřebitelské ceny potravin však nadále rostly, klesat začaly až v květnu 2009, což vedlo k obavám ohledně fungování potravinového řetězce. Tyto změny způsobily zemědělským producentům značné těžkosti a vedou k tomu, že se spotřebitelům nedostává spravedlivého zacházení.

Potravinový řetězec propojuje tři významná odvětví evropské ekonomiky – zemědělství, potravinářský průmysl a distribuční odvětví –, která společně vytvářejí více než 5 % evropské přidané hodnoty a 7 % pracovních míst. Jeho výkonnost má navíc přímé důsledky pro všechny evropské občany, neboť potraviny představují 16 % výdajů evropských domácností. Fungování potravinového řetězce nabývá na významu na cestě k oživení ze současné hospodářské a finanční krize. Vysoké spotřebitelské ceny potravin jsou zdrojem obav, neboť vyvíjí tlak na příjmy domácností, a to zejména v této době, kdy je zapotřebí nárůstu spotřeby. Obzvláště tvrdý dopad mají na nejzranitelnější domácnosti, které na potraviny vynakládají značně větší podíl svých příjmů. Z dlouhodobějšího hlediska je lepší fungování potravinového řetězce zásadní pro spotřebitele i pro zajištění udržitelné distribuce přidané hodnoty v řetězci, což přispěje ke zvýšení jeho celkové konkurenceschopnosti. Je naléhavě třeba dosáhnout zlepšení, abychom se s nastávajícím oživením vyhlí eskalaci spotřebitelských cen potravin.

Komise sleduje vývoj cen potravin v rámci sledování trhů zahájeného v souvislosti s přezkumem jednotného trhu¹ z listopadu 2007, jehož cílem je poskytnout politická řešení zjištěných příčin selhání. V prosinci 2008 zveřejnila Komise průběžnou zprávu k tématu „Ceny potravin v Evropě“ a stanovila plán, který vymezil hlavní směry politických opatření². Toto sdělení představuje konkrétní politické iniciativy podle linií plánu, a uzavírá tak sledování trhu v oblasti potravinového řetězce³.

Sdělení má následující strukturu. Oddíl 2 popisuje vztah mezi cenami zemědělských komodit a změnami spotřebitelských cen potravin. Oddíl 3 vymezuje hlavní problémy, jimž čelí potravinový řetězec, a představuje početné politické iniciativy s cílem zmíněné problémy

¹ Pracovní dokument útvarů Komise „Uplatňování nové metodologie v oblasti kontroly trhu a odvětví produktů“, SEK(2007) 1517, který doprovází sdělení Komise „Jednotný trh pro Evropu ve 21. století“, KOM(2007) 724.

² Sdělení Komise „Ceny potravin v Evropě“ – KOM(2008) 821 a průvodní pracovní dokumenty útvarů Komise.

³ Technická analýza, na niž je sdělení založeno, je zveřejněna v řadě šesti průvodních pracovních dokumentů útvarů Komise.

překonat. Oddíl 4 představuje další kroky, které Komise učiní k realizaci těchto iniciativ, a oddíl 5 toto sdělení uzavírá.

2. NEDÁVNÝ VÝVOJ CEN

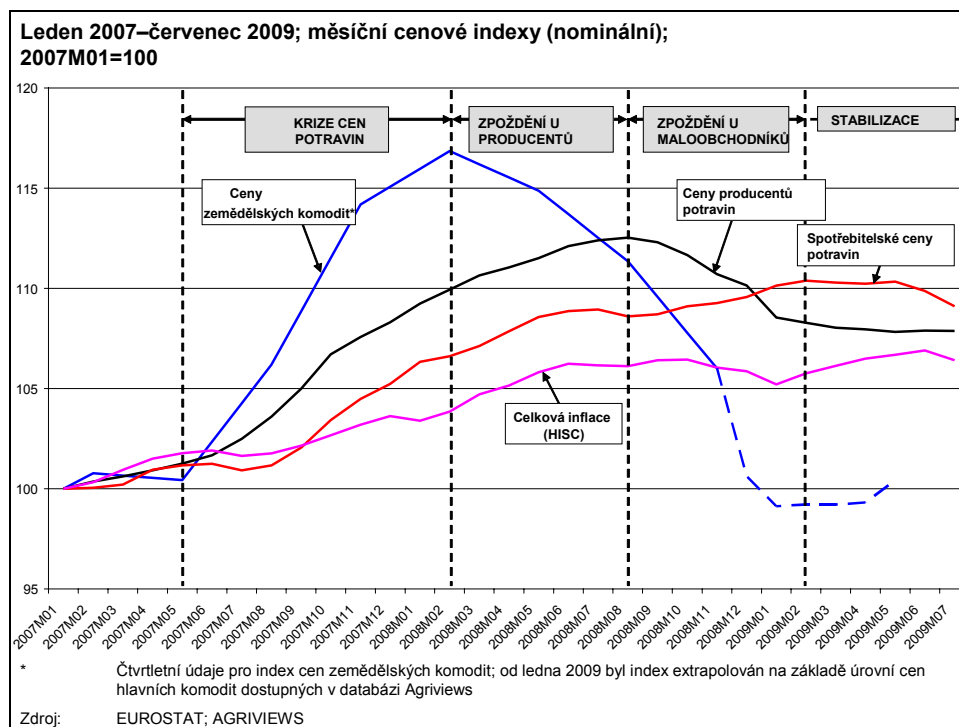
Během druhé poloviny roku 2007 a počátkem roku 2008 ceny zemědělských komodit prudce vzrostly⁴. V důsledku toho ceny producentů potravin a spotřebitelské ceny potravin začaly rovněž růst, byť pomalejším tempem. To lze vysvětlit skutečností, že zemědělské komodity tvoří pouze malý podíl celkových nákladů na produkci potravin⁵, a zjištěním, že na nejkonkurenceschopnějších trzích zpracovatelé a distributoři potravin absorbovali část cenového nárůstu.

Od druhého čtvrtletí roku 2008 se ceny zemědělských komodit propadají. Narozdíl od cen zemědělských komodit ceny producentů potravin nadále rostly až do čtvrtého čtvrtletí roku 2008, zatímco u spotřebitelských cen potravin došlo k poklesu teprve nedávno. Míra poklesu cen producentů a spotřebitelských cen potravin je navíc spíše nízká ve srovnání s poklesem cen zemědělských komodit – viz obrázek 1. Reakce zpracovatelů a distributorů potravin na snížení cen zemědělských komodit byla pomalejší i slabší než reakce na zvýšení těchto cen v roce 2007. Rozdíl má negativní dopad na potravinový řetězec, neboť spotřebitelům brání v tom, aby využili nižších cen, a brání stabilizaci cen zemědělských komodit snížením poptávky po potravinách.

⁴ Vývoj cen zemědělských komodit byl detailně popsán ve sdělení „Ceny potravin v Evropě“ z roku 2008.

⁵ Zemědělské suroviny představují klesající podíl na spotřebitelských cenách potravin.

Obrázek č. 1: Nedávný vývoj cen v potravinovém řetězci, EU-27

Pozorované rozdíly mezi vývojem cen komodit a spotřebitelských cen potravin spolu s asymetrickou reakcí cen potravin na kolísání ceny komodit částečně souvisí se strukturálními slablinami systému, jako je počet prostředníků fungujících v rámci řetězce a konkurenční struktura v některých stupních řetězce. Pronikavé nerovnosti ve vyjednávací síle některých smluvních stran navíc přispívají ke snížení jak rychlosti, tak rozsahu promítání cen v rámci řetězce a nabízí se jako vysvětlení asymetrie. Vedle toho pomalé promítání změn ceny zpožďuje nezbytné úpravy a prodlužuje neúčinnost trhu na každém stupni řetězce. Tato neúčinnost může zhoršit kolísání cen na trzích zemědělských komodit. Komise je proto toho názoru, že nedávný vývoj cen by měl zdůraznit naléhavost provádění konkrétních politických iniciativ podle směrů naznačených v plánu z prosince 2008.

3. PŘEKONÁVÁNÍ HLAVNÍCH PROBLÉMŮ, KTERÝM ČELÍ EVROPSKÝ POTRAVINOVÝ ŘETĚZEC

Potravinový řetězec propojuje významná a různorodá odvětví evropské ekonomiky, která jsou zásadní pro hospodářský, sociální a environmentální blahobyt, jakož i pro zdraví evropských občanů. Z různých pohledů funguje řetězec dobře: evropským spotřebitelům dodává vysoce kvalitní potraviny za dostupné ceny, zajišťuje bezpečnost a sledovatelnost potravin a může být hrdý na širokou nabídku vysoce konkurenceschopných, inovativních a tradičních produktů jak v rámci EU, tak mimo ni. Celková konkurenceschopnost řetězce a jeho hospodářský růst však měly od roku 1995 horší výsledky než ekonomika EU jako celek⁶, odvětví

⁶ Průměrný růst přidané hodnoty v odvětvích potravinového řetězce byl o 2 % ročně nižší než průměrný růst v EU od roku 1995.

potravinového řetězce čelí zvýšené konkurenci mezinárodních aktérů a nedávný vývoj cen potravin ukázal na nedostatečnou odolnost vůči šokům u zemědělských cen.

Komise pracovala se zúčastněnými stranami, aby lépe pochopila hlavní problémy, jimž řetězec čelí, a aby definovala příslušná a konkrétní opatření politiky v souladu s plánem z prosince 2008. Ačkoli je potravinový řetězec velmi různorodý a problémy, jimž zúčastněné strany čelí, se liší podle pododvětví a členských států, byly vymezeny tři průřezové priority, které mají význam pro celý řetězec: 1) podporovat udržitelné a tržně založené vztahy mezi zúčastněnými stranami v potravinovém řetězci, 2) zvýšit transparentnost v rámci řetězce, a podpořit tak hospodářskou soutěž a zlepšit jeho odolnost vůči kolísání cen a 3) posílit integraci a konkurenceschopnost evropského potravinového řetězce ve všech členských státech.

3.1. Podporovat udržitelné a tržně založené vztahy mezi zúčastněnými stranami v potravinovém řetězci

Potravinový řetězec je charakterizován značnou různorodostí subjektů, které spojuje: zemědělce, zpracovatelů potravin, obchodníků, velkoobchodníků a maloobchodníků. Jak velmi velké společnosti, tak malé a střední podniky jsou současně aktivní jako soutěžitelé, dodavatelé či zákazníci. Tyto vztahy často naráží na obtíže, které brání plnému rozvinutí potenciálu řetězce. Klíčovým poznatkem analýz v této oblasti, prováděných zúčastněnými stranami a vnitrostátními orgány pro hospodářskou soutěž, je nezbytnost učinit jasný rozdíl mezi obavami z potenciálně nekalých obchodních praktik – vztahujících se k nerovnováze ve vyjednávací síle smluvních stran – a obavami z protisoutěžních praktik.

3.1.1. Vyjednávací síla a potenciálně nekalé obchodní praktiky

V rámci potravinového řetězce jsou významné nerovnováhy ve vyjednávací síle smluvních stran běžným jevem a tento problém byl zúčastněnými stranami označen jako vážný. Tato asymetrie ve vyjednávací síle může vést k nekalým obchodním praktikám, neboť větší a silnější aktéři se snaží prosadit smluvní ujednání ve svůj prospěch, buď pomocí lepších cen, či lepšími podmínkami. Tyto praktiky se mohou objevit v každém článku řetězce a zahrnují například pozdní platby, jednostranné změny smluv, změny smluvních podmínek ad hoc, platby předem za zahájení jednání... V rámci řetězců nezpracovaných potravin malá hospodářství a družstva často jednají s velkými kupujícími, ať se jedná o producenty, velkoobchodníky či maloobchodníky. V rámci řetězců zpracovaných potravin na jedné straně malí zpracovatelé potravin sjednávají smlouvy s obvykle velkými maloobchodníky, což pro ně často představuje jediný způsob přístupu na trh. Na straně druhé velcí nadnárodní producenti potravin mohou rovněž mít významnou vyjednávací sílu, neboť nabízejí značkové produkty, bez nichž se maloobchodníci neobejdou.

Smluvní nerovnováha spojená s nerovnou vyjednávací silou má negativní dopad na konkurenceschopnost potravinového řetězce, neboť menší, ale efektivní aktéři mohou být nuceni fungovat při snížené ziskovosti, což omezuje jejich schopnost a stimuly investovat do zlepšené jakosti produktu a inovací procesů produkce. Lepší znalost smluvních práv a silnější opatření proti nekalým smluvním praktikám by mohly přispět k prevenci těchto situací, neboť aktéři s omezenou vyjednávací silou trpí nedostatkem informací o svých právech. Navíc mohou váhat s napadením smluvních ustanovení z obavy z celkové ztráty smlouvy.

Je tedy třeba lépe porozumět a hlouběji prozkoumat smluvní praktiky a jejich vztah k asymetriím ve vyjednávací síle v rámci potravinového řetězce, neboť v závislosti na každé jednotlivé situaci mohou vést k nespravedlivým a neefektivním výsledkům.

3.1.2. Tržní síla a potenciálně protisoutěžní praktiky

Schopnost dodavatelů a/nebo kupujících uplatňovat svou tržní sílu způsobem, který narušuje soutěž na úkor spotřebitelů, v první řadě závisí na typu dodavatelského řetězce a na místních tržních podmínkách. Vzhledem k tomu, že trhy potravin jsou nejčastěji celostátního či regionálního rozsahu, Komise v rámci Evropské sítě pro hospodářskou soutěž (ECN) úzce spolupracovala s vnitrostátními orgány pro hospodářskou soutěž na problematice spojené s potravinami.

Ve výsledku vnitrostátní orgány pro hospodářskou soutěž věnovaly náležitou prioritu šetření jednotlivých případů i širšímu průzkumu týkajícímu se trhů potravin. Tato opatření dohromady značně zlepšila chápání, jak toto klíčové odvětví ekonomiky funguje. Některá šetření navíc vedla ke zjištění významného počtu závažných porušení pravidel, jako kartely a stanovení cen pro další prodej. Tato porušení pravidel byla obratem napravena příkazy k ukončení jednání, případně doprovázenými značnými pokutami.

V souladu se svým sdělením z prosince 2008⁷ Komise rovněž prozkoumala relevanci některých obchodních praktik, jak pokud jde o pravděpodobnost jejich vzniku, tak o jejich schopnost zvýšit obavy v oblasti hospodářské soutěže v rámci příslušných potravinových řetězců. Vedle klasických kartelů a stanovení cen pro další prodej se dospělo k tomu, že zvláštní pozornost orgánů pro hospodářskou soutěž zasluhují jiné praktiky, jako jsou dohody o společném obchodním využití, vázaný a spojený prodej, dohody o společném nákupu (nákupní aliance) a zvýšené využívání soukromých značek. Pro takové praktiky je potřeba opatrně vyvážit vynucování efektivnosti a potenciální účinky. Nelze učinit zobecnění a vnitrostátní orgány pro hospodářskou soutěž se domnívají, že analýza jednotlivých případů založená na zvláštnostech podmínek místního trhu je nezbytná pro stanovení existence možného poškození hospodářské soutěže.

⁷ Sdělení Komise „Ceny potravin v Evropě“ – KOM(2008) 821.

Aby podporovala udržitelné a tržně založené vztahy mezi zúčastněnými stranami v potravinovém řetězci, Komise:

1. se domnívá, že je zapotřebí opatření k odstranění nekalých smluvních praktik mezi aktéry odvětví v celém potravinovém řetězci.

1.1. **Komise bude spolupracovat s členskými státy** na tom, aby smluvní vztahy měly jistější základ, aby smluvní strany mohly plně využít výhod jednotného trhu a zároveň jim zůstala jejich smluvní volnost. To bude znamenat:

- **výměnu informací o smluvních praktikách**, včetně vyjasnění smluvních práv a oprávněnosti a spravedlnosti obecně užívaných smluvních ustanovení;
- **zahájení informačních kampaní** s cílem informovat zúčastněné strany o jejich smluvních právech a potenciálně protiprávních či nekalých praktikách;
- **výměnu osvědčených postupů týkajících se oznamování smluvních praktik** (např. veřejný ochránce práv, opatření orgánů vynucování, společné žaloby);

1.2. **Na úrovni Společenství** na základě informací shromážděných v této souvislosti bude Komise:

- **pracovat společně se zúčastněnými stranami v rámci potravinového řetězce na přípravě souboru standardních smluv**, jejichž použití by bylo dobrovolné, při zohlednění různorodosti potravinového řetězce;
- **posuzovat nekalé smluvní praktiky na vnitřním trhu a navrhnout nezbytná opatření Společenství k boji s těmito praktikami.**

2. bude pracovat v rámci Evropské sítě pro hospodářskou soutěž (ECN) na vytvoření společného přístupu k příslušným otázkám hospodářské soutěže⁸ s cílem dosáhnout dlouhodobé výměny informací, rychlé identifikace problémových případů a účinného rozdělování úkolů mezi jednotlivé členy. V této souvislosti navrhuje Komise v případě potřeby vytvořit společné pracovní skupiny v rámci ECN, které by byly určeny na analýzu konkrétních praktik a trhů, které mohou být zásadní pro fungování potravinového řetězce. Tato posílená spolupráce přispěje k lepšímu zjišťování endemických problémů vlastních trhů potravin a k okamžité koordinaci budoucích opatření.

⁸ Je třeba poznamenat, že dopad vertikálních vztahů mezi hospodářskými subjekty v řetězci na hospodářskou soutěž spadá do rozsahu stávajících pravidel použitelných na vertikální dohody – nařízení Komise (ES) č. 2790/1999 ze dne 22. prosince 1999 a související pokyny Komise k vertikálním omezením, které jsou v současnosti přezkoumávány.

3.2. Zvýšit transparentnost v rámci potravinového řetězce s cílem podpořit hospodářskou soutěž a zlepšit jeho odolnost vůči kolísání cen

Trhy v rámci potravinového řetězce trpí nedostatečnou transparentností a předvídatelností cen. Na počátku řetězce jsou deriváty významným nástrojem, jak čelit pozorovanému kolísání cen zemědělských komodit. Je nezbytné zajistit, aby deriváty nadále sloužily svému původnímu účelu určování cen a zajišťování. Otázka, jak řešit problém „nadměrné spekulace“ na komoditních trzích, se diskutuje v celosvětovém měřítku. V tomto ohledu je nezbytné zlepšit celkovou transparentnost a dohled v EU v oblasti derivátů vztahujících se k zemědělským komoditám – včetně mimoburzovních trhů. Je zapotřebí zejména lepšího přehledu o aktivitách různých typů účastníků trhu.

Plán navíc navrhl zřízení evropského nástroje pro sledování cen potravin, aby se zvýšila transparentnost cen na navazujících stupních řetězce. Komise dnes zveřejňuje první verzi takového nástroje⁹, který seskupuje údaje shromážděné Eurostatem a vnitrostátními statistickými úřady. Je strukturován podle dvou os:

- sledování úrovní spotřebitelských cen srovnatelných potravin mezi členskými státy, aby se posoudil rozptyl cen a integrace vnitřního maloobchodního trhu potravin – viz oddíl 3.3;
- sledování vývoje cen v členských státech na každém stupni řetězce – ceny zemědělské komodity, ceny producentů a spotřebitelské ceny potravin – pro vybrané konkrétní produkty, jako je mléko, sýr či vepřové maso.

Nástroj pro sledování tak poskytuje cenné informace o cenových úrovních a vývoji v rámci potravinového řetězce a ukazuje vývoj cen podle produktu a členského státu při zohlednění různorodosti řetězce. Poskytuje přehled o vývoji cen potravin v každé zemi a přispěje ke zvýšení tlaku na zúčastněné strany, aby urychlily promítání cen. Nástroj bude dále rozpracován, aby se zlepšilo propojení mezi spotřebitelskými cenami potravin, cenami producentů a cenami zemědělských komodit a zvýšil se počet zahrnutých sledovaných produktů.

Zatímco spotřebitelské průzkumy vedené v rámci druhého vydání hodnotící zprávy o spotřebitelských trzích¹⁰ ukazují obecnou spokojenost se službami poskytovanými maloobchodníky v oblasti potravin, odhalují rovněž poměrné neuspokojení u srovnatelnosti cen potravin mezi jednotlivými maloobchodníky. Je tudíž žádoucí dále rozpracovat nástroje srovnávání cen (jako internetové stránky nebo „inteligentní telefony“, které mohou být používány v obchodě ke scanování a srovnávání produktů) pro potraviny, podle příkladu řady takových úspěšných služeb v Evropě. Rozvoj a používání takových internetových stránek může občanům vyslat silný signál, že vlády přijímají konkrétní opatření, aby občanům pomohly ušetřit při jejich denním či týdenním nákupu. Přispělo by to ke zvýšení intenzity hospodářské soutěže na maloobchodní úrovni na místních trzích, jakož i v předcházejících stupních potravinového řetězce. Zároveň si je Komise vědoma potřeby zajistit vysokou kvalitu veškerých informací sdělovaných spotřebitelům. Identifikace klíčových faktorů úspěchu pro takové služby srovnávání cen založených na stávajících zkušenostech by byla významnou pomocí pro další rozpracování uvedených nástrojů.

⁹ Dostupný na adrese <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/hicp/data/database>

¹⁰ Hodnotící zpráva o spotřebitelských trzích (The Consumer Markets Scoreboard), druhé vydání, 2009.

Aby zvýšila transparentnost v rámci potravinového řetězce, Komise:

- 3. učiní návrhy ke zlepšení dohledu a celkové transparentnosti trhů derivátů pro zemědělské komodity** v souvislosti s celkovým přístupem k derivátům¹¹ a přezkumu směrnice o trzích finančních nástrojů (MiFID):
 - 3.1. odpovídající požadavky na transparentnost a podávání zpráv by měly být rozšířeny na všechny deriváty pro zemědělské komodity, včetně těch, které se obchodují na mimoburzovních trzích;
 - 3.2. tyto povinnosti by měly být doplněny zavedením povinností oznamování pozic ze strany kategorií obchodníků vymezených na úrovni EU. To by regulátorům umožnilo mít přehled o pozicích zaujímaných různými typy obchodníků;
 - 3.3. pečlivě bude posouzeno, zda umožnit regulátorům stanovit limity pozic, aby se čelilo nepřiměřeným pohybům cen nebo nadměrné koncentraci spekulativních pozic¹², s cílem zajistit efektivní fungování uvedených trhů;
- 4. dnes zveřejňuje první vydání evropského nástroje pro sledování cen potravin a zavazuje se prozkoumat způsoby jeho dalšího rozpracování** s cílem zahrnout od léta roku 2010 větší počet potravin a řetězců. To by vyžadovalo spolupráci vnitrostátních statistických úřadů. Komise proto vyzývá vnitrostátní statistické úřady ke sběru potřebných údajů;
- 5. doporučuje, aby všechny členské státy měly snadno přístupné internetové služby pro srovnávání maloobchodních cen potravin.** Komise bude spolupracovat s členskými státy na zajištění výměny osvědčených postupů a zkušeností v této oblasti.

3.3. Podporovat integraci a konkurenceschopnost evropského potravinového řetězce ve všech členských státech

3.3.1. Integrace potravinového řetězce

Jak již bylo uvedeno ve sdělení „Ceny potravin v Evropě“, potravinový řetězec je mezi členskými státy EU značně roztržštěný. Informace shromážděné pro evropský nástroj pro sledování cen potravin potvrzují významné rozdíly mezi jednotlivými zeměmi, jak pokud jde o úroveň cen, tak o cenový vývoj. Ačkoli rozptyl cen u potravin a nealkoholických nápojů v rámci EU celkově klesal, zůstávají značné rozdíly v rozptylu cen u různých produktů, jak ukazuje obrázek 2 založený na zkušebním sběru údajů o cenách¹³. Rozptyl cen u některých základních produktů, jako je cukr či máslo, je značně nižší než průměr; u jiných spotřebitelských produktů, jako je minerální voda, vejce či zmrzlina, je rozdíl v cenách vyšší než průměrný rozptyl u analyzovaných potravin.

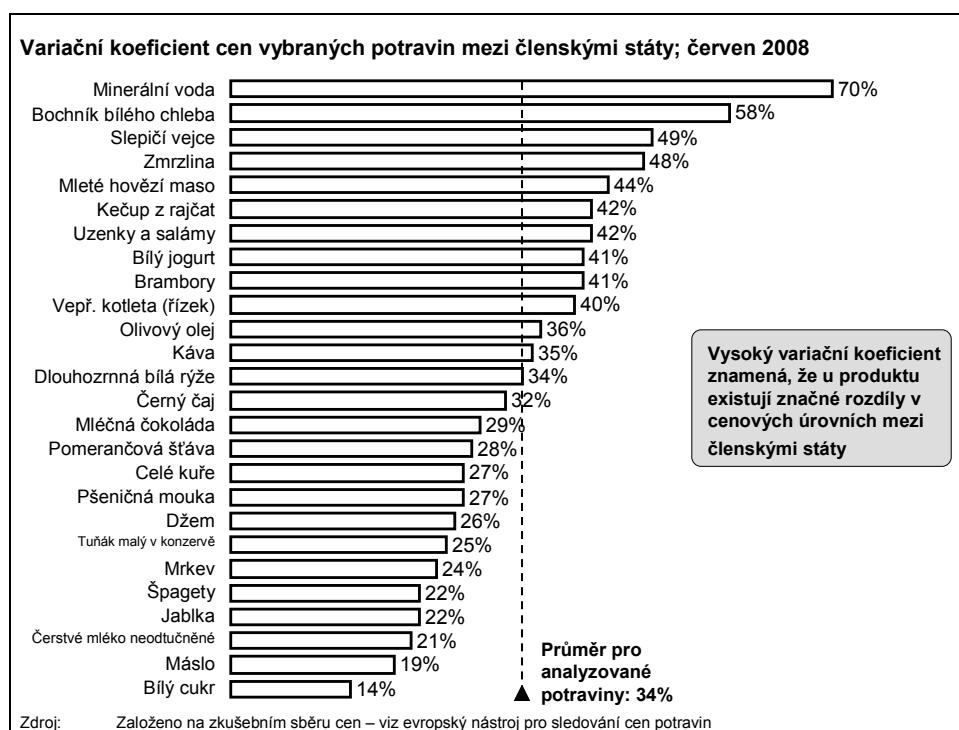
¹¹ Jak je zdůrazněno ve sdělení KOM(2009) 563 „Ensuring efficient, safe and sound derivatives markets: future policy actions“ („Zajištění efektivních, bezpečných a stabilních trhů s deriváty: budoucí opatření politiky“).

¹² Limity spekulativní pozice jsou limity počtu otevřených smluv o derivátech, které mohou specifické skupiny obchodníků držet.

¹³ Shromáždění cen provedené Eurostatem pro hodnotící zprávu o spotřebitelských trzích a evropský nástroj pro sledování cen potravin.

Některé vnitrostátní faktory, jako jsou rozdíly v průměrných příjmech domácností, preference chutí, rozdíly v úrovni daně z přidané hodnoty či podíl místní produkce, vysvětlují některé z pozorovaných rozdílů v cenových úrovních různých zemí. Jiné faktory vztahující se k dynamice trhu a regulačnímu rámci však rovněž hrají svou úlohu. Komise se účastní probíhající harmonizace norem bezpečnosti potravin, aby dále posílila přeshraniční obchod s potravinami. To má obzvláštní význam pro předcházení problémů vyplývajících z možných mimořádných situací v potravinovém řetězci s původem v členském státě či třetí zemi. Pokračující vynuucování směrnice o nekalých obchodních praktikách, jakož i v současné době probíhající přezkum směrnice o označování¹⁴ by rovněž měly přispět ke zvýšené integraci potravinového řetězce. Komise rovněž v nedávné době přijala řadu rozhodnutí s cílem zastavit rozvíjení vnitrostátních a regionálních režimů označování původu. Ve své politice jakosti zemědělských produktů¹⁵ navíc navrhla rozvinutí nového rámce pro zeměpisná označení, obchodní normy a systémy certifikace.

Obrázek č. 2: Rozptyl v cenových úrovních pro vybrané produkty v rámci členských států

Obchodní praktiky jako teritoriální omezení nabídky nebo překážky paralelního obchodu představují další významnou překážku integrace trhů EU. Zúčastněné strany oznámily informace o těchto praktikách, které odporují zásadám vnitřního trhu. Typickým případem je, že maloobchodníci z určité země jsou „nuceni“ volit místní zdroje při vyjednávání s nadnárodními dodavateli, čímž se přeshraničnímu obchodu vytvářejí překážky. Takové praktiky pravděpodobně narušují fungování vnitřního trhu a mohly by mít negativní vliv na spotřebitele kvůli vyšším cenám a menšímu výběru produktů.

¹⁴ Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o poskytování informací o potravinách spotřebitelům, KOM(2008) 40 v konečném znění.

¹⁵ Sdělení Komise o politice jakosti zemědělských produktů – KOM(2009) 234 v konečném znění.

Aby odstranila překážky a ukončila praktiky, kvůli nimž je vnitřní trh roztržštěn, Komise:

- 6. posoudí opatření určená k řešení teritoriálního omezení nabídky, pokud vytvářejí ekonomickou neefektivnost a jsou v rozporu se zásadami vnitřního trhu.** Komise pro účely svých opatření do konce roku 2010 vypracuje posouzení dopadů založené na podrobné studii;
- 7. naléhavě vyzývá Radu a Evropský parlament, aby urychleně přijaly návrh Komise na revizi právních předpisů o pravidlech označování;**
- 8. přezkoumá vybrané environmentální normy a režimy označování původu, které mohou bránit přeshraničnímu obchodu, s cílem určit, zda cílů politiky uvedených nařízení lze dosáhnout s menším dopadem na integraci potravinového řetězce; bude rovněž pracovat s členskými státy a odvětvím směrem k lepší harmonizaci provádění norem Společenství v oblasti bezpečnosti potravin.**

3.3.2. *Konkurenceschopnost potravinového řetězce*

Odvětví zemědělství je velice roztržštěné a různorodé, pokud jde o velikost a typ hospodářství a socioekonomickou výkonnost zemědělských podniků. Současná hospodářská krize má velmi významný dopad na odvětví tím, že vyvíjí značný tlak na zemědělské ceny a příjmy, zejména v odvětvích mléčných produktů a chovu hospodářských zvířat. Ačkoli vícere mechanizmy v rámci společné zemědělské politiky již byly zavedeny s cílem zmírnit nejhroší dopady krize, zvýšil se tlak směrem k další restrukturalizaci odvětví.

Zemědělsko-potravinářský průmysl významně přispívá k zaměstnanosti a růstu přidané hodnoty v rámci zpracovatelského průmyslu EU, ale růst přidané hodnoty a produktivity práce v rámci potravinářského průmyslu EU je nižší než ve Spojených státech. Na celosvětové úrovni ztrácí potraviny EU tržní podíl ve prospěch Brazílie, Kanady a Austrálie. Skupina na vysoké úrovni pro konkurenceschopnost zemědělsko-potravinářského průmyslu¹⁶ („skupina“) na základě globálního přístupu určila hlavní problémy způsobující mezeru konkurenceschopnosti odvětví a navrhla soubor 30 konkrétních doporučení určených politickým a ekonomickým aktérům¹⁷. Skupina uznala nedostatečnou transparentnost mechanismů tvorby cen a nerovnováhu mezi aktéry jako hlavní problém potravinového řetězce. Navíc – vedle apelování na EU, aby zachovala vysokou úroveň bezpečnosti potravin a norem jakosti – skupina identifikovala nezbytnost zlepšeného rámce pro inovace, opatření zacílených na početné malé a střední podniky v odvětví a na výkonnost evropského zemědělsko-potravinářského odvětví na světových trzích.

Maloobchodní odvětví rovněž čelí problému konkurenceschopnosti. Ačkoli bylo odvětví v důsledku zvýšené konsolidace, nástupu diskontních prodejců a zavedení nízkonákladových vlastních značek v uplynulém desetiletí dramaticky transformováno, evropští maloobchodníci čelili v uplynulém desetiletí nižšímu růstu produktivity než například jejich americké protějšky. Mezi několika faktory, které přispěly k této mezeře produktivity závisující i na

¹⁶ Rozhodnutí Komise 2008/359/ES ze dne 28. dubna 2008.

¹⁷ Závěrečná zpráva, doporučení a plán klíčových iniciativ je k dispozici na adrese:
<http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/food/competitiveness/high-level-group/documentation/>

různé dynamice trhu, zřejmě hrály významnou roli investice do informačních a telekomunikačních technologií a nových obchodních postupů. Některé charakteristiky právní úpravy mohly rovněž bránit růstu produktivity v maloobchodním odvětví v EU. Restriktivní pravidla pro usazování omezila otevírání nových obchodů, a tím rozšiřování inovací¹⁸. Ambiciózní provádění směrnice o službách by byla zásadním příspěvkem k odstranění zmíněných překážek.

Aby zvýšila konkurenceschopnost potravinového řetězce, Komise:

- 9. podporuje a usnadňuje restrukturalizaci a konsolidaci odvětví zemědělství** jak v kontextu politiky rozvoje venkova, zejména podporou zřizování dobrovolných organizací zemědělských producentů, tak v širším kontextu společné zemědělské politiky po roce 2013. Toto bude nejdříve přezkoumáno nedávno zřízenou skupinou odborníků na vysoké úrovni pro mléko u specifické situace v odvětví mléčných produktů;
- 10. přijme opatření k předložení návrhů skupiny na vysoké úrovni s cílem zlepšit konkurenceschopnost zemědělsko-potravinářského průmyslu, zejména malých a středních podniků, a posílit inovace a vývoz odvětví.**

4. PROVÁDĚNÍ POLITICKÝCH INICIATIV

Toto sdělení představuje řadu návrhů zaměřených na řešení zjištěných problémů. Nárůst transparentnosti v potravinovém řetězci a podpora udržitelných a tržně založených vztahů mezi zúčastněnými stranami mohou usnadnit evropské oživení, a měly by se tak realizovat prioritně před koncem roku 2010. Ostatní iniciativy se zaměřují na strukturální otázky řetězce s cílem zlepšit integraci a konkurenceschopnost z dlouhodobého hlediska. V nadcházejícím sdělení o sledování maloobchodních trhů budou doplněny návrhy na posílení konkurenceschopnosti evropského maloobchodního odvětví.

Komise na základě probíhající diskuse s orgány EU a příslušnými zúčastněnými stranami vydá do listopadu 2010 zprávu o navrhovaných následných opatřeních. Za tím účelem Komise plánuje rozšířit oblast působnosti a mandát stávající skupiny na vysoké úrovni pro konkurenceschopnost zemědělsko-potravinářského průmyslu, jakož i členství v ní.

5. ZÁVĚR

Rychlý nárůst a pokles cen zemědělských komodit a jejich opožděný dopad na ceny potravin vyvolaly mezi zúčastněnými stranami a tvůrci politik obavy o fungování potravinového řetězce. Sledování trhu prováděné v minulých dvou letech ukázalo, že tyto obavy jsou odůvodněné. Nedostatečná transparentnost trhu, nerovnosti ve vyjednávací síle a protisoutěžní praktiky vedly k narušení trhu s negativními dopady na konkurenceschopnost potravinového řetězce jako celku. Podobně nepružnost cen negativně ovlivnila schopnost přizpůsobení a inovativnost všech odvětví v rámci dodavatelského řetězce.

¹⁸ Těmto otázkám se bude blíže věnovat nadcházející sdělení o sledování maloobchodních trhů.

Díváme-li se do budoucnosti, nemělo by nás velmi překvapit, že ceny zemědělských komodit mohou opět rychle vzrůst s tím, jak se svět bude vzpamatovávat z recese. Pokud se na zjištěnou nefunkčnost trhu nebude brzy reagovat, existuje riziko, že spotřebitelské ceny potravin opět neproporcionálně porostou, což povede k poklesu kupní síly a důvěry spotřebitelů a mohlo by zpomalit začínající oživení evropské ekonomiky. Je proto zásadního významu trvale odvětví sledovat s cílem zjistit a odstranit narušení trhu, která přispěla k pozorovaným asymetriím v promítání cen v rámci potravinového řetězce.